

Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva obce Richnava, Žehra, Kľuknava

Príprava: Mgr. Miroslava Langerová, PhD.

Obdobie stratégie: 2022– 2026

V Košiciach, 10.10. 2021

OBSAH

Úvod

1. Vymedzenie základných pojmov
2. Analytická časť
3. Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva

Záver

Úvod

Dobrovoľníctvo je spoločenský fenomén. V Košickom kraji o to významnejší, že Košice boli v roku 2019 Európskym hlavným mestom dobrovoľníctva. Práve z pozície kraja, ktorom v nedávnej minulosti rezonoval titul v tejto téme, je možnosť tvorby stratégií a naklonenie si pozitívnej spätnej väzby, či tvorby verejných politík o to vhodnejšia a reálnejšia.

Dobrovoľníctvo sa dotýka celej našej spoločnosti. Mladým ľuďom dodáva potrebnú prax, skúsenosti, či zručnosti. Ľuďom v zrelom veku dodáva potrebný pocit zadosťučinenia, keď samotný pracovný proces neprináša naplnenie, seniorom dodáva pocit vážnosti a dôležitosti, či užitočnosti.

Dobrovoľníctvo sa okrem rôznych cieľových skupín nachádza aj v rôznych sférach. Samotné krajské mesto Košice sú dennodenne svedkom dobrovoľníctva v environmentálnej, sociálnej, kultúrnej, či športovej oblasti.

Richnava, Kluknava a Žehra sú obcami, v ktorých je veľký potenciál rastu dobrovoľníctva a to najmä v oblasti dobrovoľníctva marginalizovaných skupín obyvateľstva. Obce Richnava a Žehra majú veľkú časť obyvateľstva rómskeho pôvodu a výhodou je, že v roku 2021 je aj starosta rómskeho pôvodu, čo je vhodný motivačný prvok pre obyvateľov. Do popredia sa tu dostáva práve dôraz na environmentálnu oblasť dobrovoľníctva, a to hlavne vďaka púti na sv. Annu, či vďaka krásnemu kaštieľu v Kluknave. Samozrejme, v rámci environmentálnych aktivít s rómskou komunitou ide ruka v ruku aj sociálna oblasť dobrovoľníctva a rozvoj samotných zručností miestnych Rómov. Veríme, že práve táto stratégia, ktorá sa opiera o reálne dostupné poznatky, bude východiskom pre ďalšiu efektívnu prácu s dobrovoľníkmi v širokom spektre aktivít, ale najmä pri práci s rómskou komunitou, ktorá je vstupnou bránou do Slovenského Raja a je potrebné aby sa postupne mienka o rómskych komunitách na Spiši zmiernovala, pretože inak mnohé obce sa stanú súčasťou hladových dolín.

O tom, že podpora dobrovoľníctva je reálna na celom Slovensku, svedčia aj tieto fakty:

- V roku 2011 bol prijatý zákon NR SR č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

- Vláda SR vo svojom programovom vyhlásení v roku 2012 uviedla zámer podporovať rozvoj dobrovoľníctva.
- V roku 2013 bol v nadväznosti na Uznesenie vlády SR č. 68, bod C.15 navrhnutý Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier
- V uznesení vlády sú definované nasledujúce oblasti podpory rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku:
  1. Dobrovoľníctvo ako súčasť celoživotného vzdelávania
  2. Podpora inkluzívneho dobrovoľníctva
  3. Jednotný záchranný systém postavený na spolupráci profesionálov a dobrovoľníkov
  4. Výskum dobrovoľníctva
  5. Infraštruktúra dobrovoľníctva
  6. Propagácia a osвета v oblasti dobrovoľníctva

Jasným trendom v dobrovoľníctve, ktorý predpovedajú viacerí odborníci, je nejednoznačnosť dobrovoľníctva a jeho vlastné definície v rôznych oblastiach sveta. Znamená to, že dobrovoľníctvo sa podľa mentality, štruktúry obyvateľstva či aktivít vykonávaných na danom území, môže vnímať odlišne. Aj z toho dôvodu je potrebné vytvorenie stratégie, aby sme v našej mestskej časti vnímali dobrovoľníctvo rovnako a spoločnými silami sa dokázali pričiniť o jeho rozvoj.

1. Vymedzenie základných pojmov

Teoretickejšia časť stratégie nie je zbytočne rozsiahla, definuje iba najzákladnejšie pojmy, ktoré sa týkajú oblasti environmentálneho a sociálneho dobrovoľníctva. Je potrebná z toho dôvodu, aby sme v praktickej časti stratégie jednotne chápali pojmy súvisiace s dobrovoľníctvom a environmentálnou oblasťou.

Za **dobrovoľníctvo** sa vo všeobecnosti považuje neplatená, uvedomelá činnosť, ktorá je vykonávaná z vlastnej vôle, v prospech druhých ľudí, zvierat, v prospech životného prostredia, alebo svojej komunity.

Dobrovoľník je človek, ktorý bez nároku na finančnú odmenu venuje svoj čas, svoje schopnosti, vedomosti, energiu v prospech iných ľudí alebo spoločnosti.

Neformálne dobrovoľníctvo je neplatená pomoc jednotlivca susedom, kamarátom, obci, prírode. Je vykonávaná spontánne, často aj ako voľno časová aktivita. Zvyčajne má vzájomne prospešný charakter. Ide však iba o individuálne aktivity, ktoré nie sú nijak formálne zastrešené.

Formálne dobrovoľníctvo je naproti tomu organizovaná neplatená práca prostredníctvom skupín, klubov, organizácií, ale aj orgánov samosprávy v prospech ostatných ľudí či spoločnosti. Ide jednorázové, ale aj pravidelne sa opakujúce aktivity, či podujatia, ktoré majú svojho organizátora.

Dobrovoľnícky program je označením pre komplex aktivít zameraných na riadenie dobrovoľníkov v konkrétnej organizácii, firme, komunite, či samospráve. Pozostáva najmä z týchto etáp:

- Zistenie potrieb v danej problematike, v ktorej sa dobrovoľnícky program ide realizovať.
- príprava programu na základe reálnych potrieb,
- nábor dobrovoľníkov,
- pohovor s dobrovoľníkom,
- príprava dobrovoľníka,
- vlastná dobrovoľnícka činnosť,

- hodnotenie programu.

Environmentálne aktivity sú také, ktoré dbajú na životné prostredie a jeho udržiavanie, či zlepšovanie podmienok životného prostredia: pôdy, vody, živočíchov, rastlín, či odstraňovanie odpadu a revitalizácia území.

Environmentálna výchova je výchova k sebavedomému a zdravého vzťahu žiaka k prírode a životnému prostrediu. Prostredníctvom formálnych aj neformálnych metód vzdelávania má za cieľ vychovať takých jedincov, ktorí sa správajú k životnému prostrediu zodpovedne, snažia sa o jeho udržateľnosť a rozvoj.

Výchova k dobrovoľníctvu je forma vzdelávania, pri ktorej je možné praktickými ukážkami dobrovoľníckych činností ukázať žiakom dobrovoľníctvo a jeho oblasti, pričom sa v budúcnosti môžu sami rozhodnúť, či sa dobrovoľníctvu budú venovať.

Štátny vzdelávací program je súbor predmetov a počtov povinne odučených hodín v danom predmete pre každý ročník základnej a strednej školy počas školského roka. Tento program je nemenný a rozsah týchto hodín v jednotlivých predmetoch si nesmie škola znižovať.

✓ **Školský vzdelávací program** súbor hodín v každom ročníku, ktorý si môže škola sama určiť, tým sa jednotlivé triedy v súčasnosti členia na počítačové, prírodovedné, matematické, športové a podobne. Každý ročník má určený rozsah hodín, ktoré je povinný zaplniť vyučovaním (nie je možné, aby ich nezaplnil), avšak je na rozhodnutí vedenia jednotlivej základnej školy, akými predmetmi doplní tento stav voliteľných hodín.

Sociálne dobrovoľníctvo je súborom tých dobrovoľníckych aktivít, ktoré sú upriamované priamo na ľudí, teda klientov, či poberateľov benefitov z práce dobrovoľníka. Môže ísť o dobrovoľníctvo v rôznych sociálnych zariadeniach, školách, ale taktiež aj terénne dobrovoľníctvo, či komunitné dobrovoľníctvo.

Seniorské dobrovoľníctvo je typ dobrovoľníctva, ktoré je realizované seniormi, teda ľuďmi nad 60 rokov veku. Môže ísť z ich strany o akýkoľvek druh aktivity, ktorou pomáhajú mestskej časti, organizáciám, školám, či iným inštitúciám nachádzajúcim sa v mestskej časti.

Vykonávať sa môže individuálne, alebo aj skupinovú formou v rámci organizovaných aktivít klubov dôchodcov.

2. Analytická časť

V tejto časti by sme chceli stručne zhrnúť výskum, ktorý sa v roku 2015 a v roku 2020 vykonával v celom Košickom kraji ako podnet na tvorbu stratégie podpory rozvoja dobrovoľníctva v celom Košickom kraji. Snáď najdôležitejšie je podotknúť:

- Formálnemu dobrovoľníctvu sa venujú najmä ľudia v meste a neformálnemu aj ľudia na vidieku.¹
- Do dobrovoľníctva sa viac ako z 50 % zapájajú najmä pracujúci ľudia, omnoho menej študenti a seniori.
- Najčastejší dôvod, prečo ľudia sú dobrovoľníci je fakt, že im to dáva pocit, že nie sú sebeckí.
- Za najväčšie bariéry dobrovoľníctva ľudia považujú dva aspekty a to nedostatok času a to, že ich nikto neoslovil s prosbou o pomoc.²

Záverom z tohto krajského výskumu z roku 2015 a v roku 2020 je:

„Do dobrovoľníckej práce, či už v rámci formálneho alebo neformálneho dobrovoľníctva bolo v roku 2015 posledných 12-tich mesiacoch zapojených 40,98% obyvateľov Košického kraja vo veku nad 15 rokov a v roku 2020 už tento počet stúpol na 67 %

U formálneho aj neformálneho dobrovoľníctva prevláda dlhodobejšie a pravidelnejšie angažovanie sa. Inak povedané, kto sa raz zapojí do dobrovoľníctva, dobrovoľníkom zostáva a vykonáva ho pravidelne. Vypovedá o tom aj veľmi nízky počet obyvateľov Košického kraja, ktorí prekážku v dobrovoľníctve „predchádzajúca zlá skúsenosť s dobrovoľníckou prácou“ zaradili na posledné miesta v rámci bariér dobrovoľníctva.“

---

¹ Fakt, že formálnemu dobrovoľníctvu sa viac venujú ľudia v meste, je jedným z pilierov, prečo potrebujeme stratégiu dobrovoľníctva. Chceme, aby naši obyvatelia nadobudli oprávnení pocit, že nám spoločne záleží na tom, aby formálne dobrovoľníctvo dostalo svoju hodnotu a aby vedeli obyvatelia, že si ich ako dobrovoľníkov všímame, vážime a počítame s nimi pri spoločnej starostlivosti o veci verejné.

² Práve na túto najväčšiu bariéru chce stratégia nadviazať a nájsť spôsob, aby mali obyvatelia mesta jednoznačne pocit, že ich o pomoc žiadame, že adresne o nich vieme a sme im vďační za každú pomoc. Chceme sa vyhnúť iba anonymným letákom, ale skôr osobnému kontaktu. Aby bolo zrejmé, že spolu s vedením mestskej časti si obyvatelia budujú svoje prostredie, vzťahy, komunitu.

K tomuto záveru môžeme doplniť iba toľko, že úroveň formálneho dobrovoľníctva sa za pár rokov výrazne zvýšila. Svedčí o tom aj fakt, že Košice mali titul Európskeho hlavného mesta dobrovoľníctva a teda ich kandidatúra bola úspešná.

V rámci východiskovej pozície obcí Richnava, Kľuknava a Žehra, môžeme v tejto časti stratégie uviesť:

- Obce Richnava a Žehra sú takmer výhradne rómskymi obcami. Nejde však o obce, ktoré idú príkladom ako napríklad obec Ochtina. Práve naopak, mediálne správy o týchto dvoch obciach sú často hrozivé, Rómovia sú považovaní za agresívnych, nebezpečných, často napádajúcich nevinných turistov či obyvateľov vedľajšej obce Kľuknava.
- Počas našej práce s komunitou z obcí Richnava a Žehra môžeme povedať, že išlo o najzorganizovanejšie komunity. S dobrovoľníkmi sa počas celého obdobia projektu stretávali každý týždeň, od 2 rokov do 50 rokov a spoločne tvorili atrakcie pre celý Košický kraj. Množstvo atrakcií vytvorili pre záhradu Kľukňavskeho kaštiela, ale taktiež tabuľky s citátmi z Dobšinského rozprávok aj pre chodník v Slavošovciach, či zbierky pre chudobnejšie rodiny priamo v ich obciach, či šitie rúšok pre obe osady. Pre nás je teda hlavnou východiskovou situáciou medializácia pozitívnych príkladov a naďalej pokračovanie v efektívnej práci.
- Rómovia z Richnavy a Žehry boli pomáhať pri dobrocampe na Tokaji
- Rómovia z Richnavy a Žehry boli viackrát na výlete v Košiciach pri koordinátoroch dobrovoľníkov.
- Situáciu, aby sme presne definovali aktivity, ktoré je potrebné do budúcnosti urobiť komplikoval fakt, že osady v oboch obciach boli často v karanténe a občas aj úplne izolované počas pandemického obdobia.
- Obec Kľuknava je pre nás v tejto stratégii elementom, kde je potrebné pracovať na tom, aby v tejto obci zmenili mienku na Rómov. Obec Kľuknava a obec Richnava sú v tesnej blízkosti. Dokonca obec Kľuknava je spádovou obcou pre poštu, kde chodia aj Richnavčania. Napriek tomu v obci nepanuje zhovievavá a pozitívna atmosféra voči obyvateľom susednej obci. Práve naopak, Richnavčania sú v Kľuknave nevitáni. Kľuknava si stráži, že v jej obci nežijú Rómovia. Správanie tejto obci vôbec nezrkadľuje 21. storočie a akúkoľvek rovnosť a inklúziu. Pritom naše združenie stálo mnoho úsilia, aby sme vybudovali skvelú partiu takmer stovky dobrovoľníkov z Richnavy. V budúcnosti by sme však aj BBS aj KREDO chceli udržať najmä vďaka tomu, že by Richnavčania mohli chodiť do Kľuknavy, učiť a pomáhať revitalizovať

kaštiel, pomáhať na turistickom chodníku, pomáhať pri sv. Anne, či taktiež priložiť ruku k dielu k tvorbe múzea, ktoré má starosta Kľuknavy v pláne. V samotných obciach Žehra a Richnava totiž nie je veľmi čo zveľaďovať, sú tam nevysporiadané pozemky, čierne stavby, a ak chceme naďalej podporovať dobrovoľníctvo týchto skvelých Rómov, tak ich buď môžeme iba stále volať na aktivity na Tokaj, do Košíc, alebo im vytvoríme aj vhodné podmienky v okolí a na to je obec Kľuknava ako stvorená. Pritom sami za pracovitosť Rómov z týchto oblastí ručíme. Taktiež deti v programe BBS sú veľmi usilovné.

Na to, aby sa tento systém podarilo vytvoriť a cieľ stratégie naplniť, je potrebné, aby boli prepojené priame aktivity v teréne, s vhodným marketingom, spoluprácou so školami, firmami a organizáciami a vzdelávaním všetkých zainteresovaných partnerov.

3. STRATÉGIA PODPORY ROZVOJA DOBROVOĽNÍCTVA NA ÚZEMÍ OBCÍ RICHNAVA, KĽUKNAVA, ŽEHRA

Cieľom stratégie je navrhnúť systém podpory rozvoja dobrovoľníctva v obciach Žehra, Richnava a Kľuknava v rokoch 2022 do 2026, teda na najbližších päť rokov s dôrazom na reálnu východiskovú situáciu.

Systém, ktorý na najbližších päť rokov navrhujeme, reflektuje aktuálny stav v oblasti dobrovoľníctva v obci.

- Vychovať obyvateľov obce Kľuknava, aby nediskriminovala rómske obyvateľstvo z príľahlých obcí, práve naopak, je potrebné im vytvoriť podmienky na harmonické spolužitie. Je potrebné, aby aj Kľuknavčania videli, že mnoho Richnavčanov a ľudí zo Žehry chce pomáhať a byť prínosom pre cestovný ruch, atrakcie v okolí a teda byť plnohodnotnými členmi dobrovoľníkov v programe KREDO. Dokonca dobrovoľníci z Richnavy v roku 2019 aj vyhrali s programom KREDO dobrovoľníka roka v oceňovaní dobrovoľníkov Srdce na dlani. Ak by im Kľuknavčania dali šancu a mohli by pomáhať pri turistických chodníkoch pri obci, boli by títo Rómovia aj pozitívnym príkladom pre ostatných z Richnavy a Žehry, ukázali by, že si vedia úctu vyslúžiť.
- V Kľuknave funguje na dobrovoľníckej báze turistický zbor, ktorý pravidelne organizuje turistické akcie do okolia obce. Je potrebné, aby v roku 2022, ak sa zmiernia

pandemické opatrenia a bude môcť opäť robiť hromadné podujatia, aby sa členovia tohto zboru stretli s dobrovoľníkmi zo Žehry a Richnavy a ukázali im, čo všetko je možné v okolí týchto troch obcí revitalizovať na turistických chodníkoch. Spoločnými inkluzívnymi aktivitami by dokázali omnoho viac, ako keď majorita z Kluknavy niečo opraví a Richnavčania to zničia pretože vedia, že nie sú akceptovaní ako rovnocenní spoluobčania.

- Dlh existovala iba jedna základná škola, kde chodili deti z týchto obcí. Starostovi Kluknavy sa podarilo vybaviť, aby Richnavčania mali vlastnú školu. Je však potrebné, aby sa vďaka inkluzívnym učiteľom naštartovala spolupráca medzi školami, triedami a žiakmi. Nemôže ďalšia generácia pokračovať v tejto nevraživosti. Nepatrí do vyspelej spoločnosti. Okrem toho Kluknavčania svojim prístupom len zhoršujú správanie a agresívne vystupovania časti Richnavčanov, čo spôsobí, že aj obec Kluknava sa stane pre turistov neatraktívna, keďže je v tesnej blízkosti Richnavy.
- Aj naďalej ako doteraz chceme pravidelne pripravovať BBS aj KRedo aktivity pre dobrovoľníkov zo Žehry a Richnavy a naďalej budeme pracovať na informáciach pre Kluknavu aby zmierňovala rétoriku a správanie voči obyvateľom z vedľajších obcí.

Záver

Táto stratégia má za hlavný cieľ najmä na roky 2022 až 2026 stanoviť, že sa pravidelne v obci budú organizovať dobrovoľnícke podujatia a bude sa podporovať komunitné dobrovoľníctvo, seniorské dobrovoľníctvo a dobrovoľníctvo marginalizovaných skupín. Richnava, Kluknava a Žehra sa nachádzajú v krásnom prostredí pretkanom turistickým chodníkmi od Hornádu, a po Košickú kotlinu, cez celý Slovenský raj. Je potrebné, aby tieto obce začali spolupracovať. Dobrovoľníkov v nich je dostatok a pokiaľ by všetci dokázali sa stretnúť pri dobrovoľníckych aktivitách, prinieslo by to veľa osohu pre celý región – ako aj pre celú Ružinskú priehradu, ktorá je znečistená dlhodobo práve po privalových dažďoch z týchto obcí.

„Projekt „Od BBS po KREDO“ je podporený z programu ACF Slovakia, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou“.